

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТЕРМІНА “ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ”

Розглянуто та доповнено існуючі наукові погляди щодо визначення сутності терміну “зовнішньоекономічна діяльність”. Акцентовано увагу на доцільності виділення суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності на мікро- та макrorівнях та поділу її видів на основні та допоміжні.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, види зовнішньоекономічної діяльності, суб’єкт зовнішньоекономічної діяльності, зовнішньоекономічні операції.

O. E. NOVIKOV, T. Sh. SADRIDINOV
Mykolaiv National Agrarian University

SYSTEMATIZATION OF SCIENTIFIC VIEWS ON THE DEFINITION OF THE ESSENCE OF THE TERM “FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY”

Abstract – The aim of this article is to organize scientific views on the definition of the essence of the term “foreign economic activity” and to offer author’s definition. The article reviewed and amended existing scientific views on the definition of the essence of the term “foreign economic activity”. The attention is focused on the expediency of allocation of subjects of foreign economic activity at the micro and macro levels and division of the types of basic and auxiliary. The author suggests the definition of the term “foreign economic activity” as part of their overall activity, which is defined as a set of production-economic, organizational-economic and operational and commercial functions of the enterprise according to the foreign economic relations of the state, connected with release of the company at foreign markets and participation in foreign trade transactions, directions, forms and methods of which are summarized in accordance with the production process in accordance with the goals and objectives of the enterprise with respect to its functioning and development. The role of foreign economic activity in the economic development of the enterprise.

Key words: foreign economic activity, types of foreign economic activity, the subject of foreign economic activity, foreign economic operations.

Міжнародне економічне співробітництво є одним із головних чинників впливу на рівень розвитку економіки кожної країни і світового прогресу в цілому. Складовим елементом такого співробітництва є зовнішньоекономічна діяльність суб’єктів господарювання різних країн. Вона є важливою і невід’ємною частиною господарської діяльності підприємств, фірм, усіх учасників ринкових відносин. Цим обумовлено помітний інтерес до питань, пов’язаних зі здійсненням ЗЕД.

Дослідження проблем розвитку зовнішньоекономічної діяльності знайшли відповідне відображення в наукових працях таких відомих учених-економістів, як А.П. Баскакова, Л. Головка, О. Гребельника, Л. Дідківської, Л. Письмаченко, В. Покровської, Л. Швайка та ін. Проте питання пов’язане з визначенням економічного змісту поняття “зовнішньоекономічна діяльність” залишається дискусійним, що і обумовлює актуальність обраної теми.

Метою статті є систематизація наукових поглядів щодо визначення сутності терміну “зовнішньоекономічна діяльність” та запропонувати авторське визначення.

Під зовнішньоекономічною діяльністю розуміють діяльність суб’єктів господарської діяльності України (частіше підприємств) та іноземних суб’єктів господарської діяльності (іноземних підприємств), яка заснована на взаємовідносинах і здійснюється або на території України, або за її межами [1]. За законом України “Про зовнішньоекономічну діяльність” – зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб’єктів господарської діяльності України та іноземних суб’єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами” [5].

На підставі основних господарських підходів до ведення зовнішньоекономічної діяльності сформувався два основні поняття – зовнішньоекономічні зв’язки (ЗЕЗ) і зовнішньоекономічна діяльність.

За визначенням А.П. Баскакова [2], зовнішньоекономічна діяльність це:

- діяльність суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності України із суб’єктами ЗЕД інших країн, що виникає у процесі виробництва, реалізації, розподілу та споживання продукції на основі взаємної вигоди;
- система економічних відносин, яка виникає внаслідок руху товарних і фінансових ресурсів.

О. Гребельник [3, с. 644–645] вважає, що зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб’єктів господарської діяльності України та іноземних суб’єктів господарської діяльності, побудований на взаємовідносинах між ними, що має місце на митній території України та за її межами.

На думку Л. Дідківської та Л. Головка [4, с. 151–152] зовнішньоекономічна діяльність – це розвиток економічних відносин між країнами, що здійснюють зовнішню торгівлю, міграцію капіталів і робочої сили; формують міжнародні науково-технічні та виробничі зв’язки.

Л. Швайка [8, с. 315] відмічає у своїй праці, що зовнішньоекономічна діяльність – це сукупність відносин суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарювання, побудованих на принципах взаємної вигоди, еквівалентного обміну і дотримання положень міжнародного права.

Зовнішньоекономічна діяльність на думку В. Покровської [7, с. 259], можна визначити як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій підприємства, пов'язаних з його виходом на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях.

На думку Л. Пісьмаченко [6, с. 74], поняття зовнішньоекономічна діяльність є складовою агрегованою економічною категорією, яка складається з окремих елементів і класифікується за типами, формами та видами (рис. 1).

Рис. 1. Класифікаційні ознаки дефініції “зовнішньоекономічної діяльності” [6, с. 74]

Проаналізувавши наукові джерела можна зазначити, що економічна сутність зовнішньоекономічної діяльності виявляється в тому, що це: важливий і потужний фактор економічного зростання і розвитку кожної країни (національний аспект зовнішньоекономічної діяльності); спосіб включення економіки кожної країни до системи світового господарства, а отже, і до процесів міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації, що особливо актуально в умовах зростаючих тенденцій до глобалізації (регіональний, глобальний аспект зовнішньоекономічної діяльності).

Роль зовнішньоекономічної діяльності, як зовнішнього фактора економічного росту в сучасних умовах постійно зростає, посилюється її вплив на соціально-економічний розвиток не тільки країни, а й кожного господарського суб'єкта. Поняття зовнішньоекономічна діяльність включає такі види діяльності: зовнішню торгівлю; міжнародне виробниче кооперування; міжнародне науково-технічне співробітництво; міжнародне інвестиційне співробітництво; валютно-фінансові та кредитні операції.

Зовнішньоекономічна діяльність реалізується як на рівні держави або так званому макроекономічному рівні діяльності, так і на рівні окремих господарюючих суб'єктів – мікроекономічному рівні діяльності. У першому випадку зовнішньоекономічна діяльність держави спрямована на встановлення міждержавних основ співробітництва, створення правових, торговельних і політичних механізмів, що стимулюють розвиток і підвищення ефективності зовнішньоекономічних зв'язків. Суб'єктами макроекономічного рівня є Україна, як держава, в особі її повноважених органів у межах їх компетенції, а також недержавні органи управління (рис. 2). Рациональна зовнішньоекономічна політика держави може призвести до підвищення темпів зростання національного доходу, прискорення науково-технічного прогресу, підвищення концентрації виробництва та ефективності капітальних вкладень.

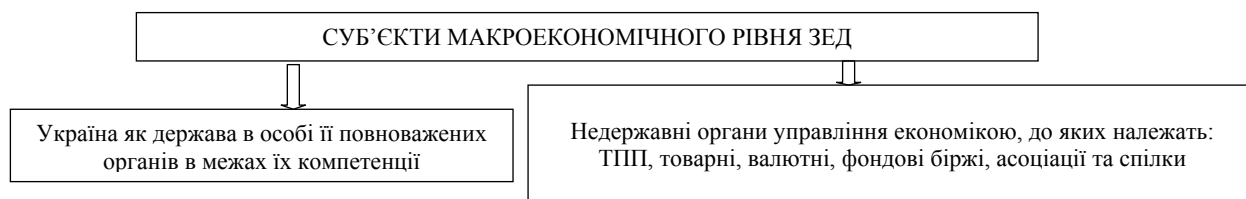

Рис. 2. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України макроекономічного рівня діяльності

У другому випадку (рис. 3) зовнішньоекономічна діяльність підприємства – це сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою інтеграцією і кооперацією, експортом та імпортом товарів і послуг, виходом на зовнішній ринок.

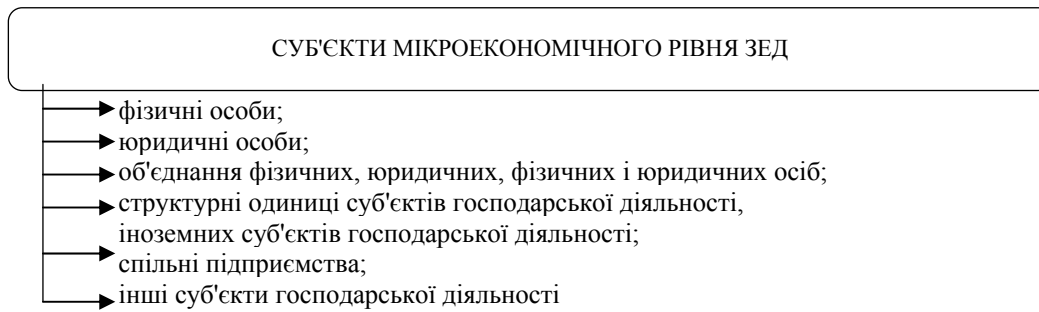

Рис. 3. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України на мікроекономічному рівні

Всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають рівне право здійснювати будь-які її види, прямо не заборонені законами України, незалежно від форм власності та інших ознак. Фізичні особи мають право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність з моменту набуття ними цивільної дієздатності згідно з законами України. Юридичні особи мають право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність відповідно до їх статутних документів з моменту набуття ними статусу юридичної особи.

Значне місце в зовнішньоекономічній діяльності посідають зовнішньоекономічні операції, які характеризуються великим розмаїттям, оскільки вони здійснюються за трьома абсолютно різними напрямками: товарним, наданням послуг та обміном продуктами інтелектуальної власності. Міжнародна практика проведення зовнішньоекономічних операцій припускає здійснення певних видів комерційної діяльності, що складається з окремих етапів і стадій, на кожному з яких вирішуються конкретні задачі і виконуються формальності, що пов'язані з оформленням, пересиланням і обробкою документації, необхідної для забезпечення виконання угоди.

Зовнішньоекономічні операції поділяються на основні і допоміжні. До основних відносять операції які здійснюються на розрахунковій основі між безпосередніми учасниками цих операцій. Це операції: по обміну науково-технічними знаннями в формі торгівлі патентами ліцензіями, “ноу-хау”; по обміну товарами в матеріально-речовій формі (експортно-імпортні операції); по обміну технічними послугами в формі консультативного і будівельного інжинірингу; орендні, в тому числі лізингові; з надання консультативних послуг в галузі інформації та удосконалення управління; по міжнародному туризму; по обміну кінофільмами, телепрограмами та ін. До допоміжних зовнішньоекономічних відносять операції: по міжнародних перевезеннях; транспортно-експедиторські; зі страхування вантажів; збереження вантажів при міжнародних перевезеннях; операції за міжнародними розрахунками та ін.

Зовнішньоекономічна діяльність багатонаменклатурна: вона об'єднує, здавалося б, на перший погляд, несумісні операції, які можна здійснювати і на локальному рівні, не виходячи за межі національних відносин усіх суб'єктів господарювання.

Висновки. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств – це частина їх загальної діяльності, яка визначається як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативних-комерційних функцій підприємства відповідно до зовнішньоекономічних зв'язків держави, пов'язаних з виходом підприємства на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях, напрямки, форми та методи якої узагальнюються відповідно до процесу виробництва згідно із цілями та задачами підприємства щодо його функціонування та розвитку. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності дає нові можливості, такі як використання переваг міжнародної кооперації виробництва та свобода в прийнятті рішень для здійснення своїх виробничих завдань.

Література

1. Бабицький А. Ф. Методологія аналізу економічних процесів і управління : навч. посібник / А. Ф. Бабицький. – К. : МАУП, 2003. – 128 с.
2. Баскаков А. П. Формирование организационно-экономического механизма управления внешнеэкономической деятельностью промышленных предприятий : дис. канд. экон. наук : 08.00.05 / А. П. Баскаков. – Саратов, 2006. – 210 с.
3. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібник / О. П. Гребельник, О. О. Романовський. – К. : Деміур, 2003. – 296 с.
4. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посібник / М. І. Дідівський. – К. : Знання, 2006. – 462 с.
5. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 р. № 959–ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
6. Письмаченко Л. М. Державне управління зовнішньоторгівельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль : монографія / Л. М. Письмаченко. – Донецьк : ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2008. – 366 с.

7. Покровская В. В. Международные коммерческие операции и их регламентация / В. В. Покровская ; за ред. В. В. Покровская. – М. : ИНФРА, 1996. – 336 с.

8. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки : навч. посібник / Л. А. Швайка. – К. : Знання, 2006. – 435 с.

References

1. Baby`cz`ky`j A. F. Metodologiya analizu ekonomichny`x procesiv i upravlinnya : navch. posib. / A. F. Ba`y`-cz`ky`j. – K. : MAUP, 2003. – 128 s.

2. Baskakov A. P. Formy`rovany`e organy`zacy`onno-ekonomy`cheskogo mexany`zma upravleny`ya vneshne-ekonomy`cheskoj deyatel`nost`yu promyshlennyy`x predpry`yaty`j : dy`s. kand. ekon. nauk : 08.00.05 / A. P. Baskakov. – Saratov, 2006. – 210 s.

3. Grebel`ny`k O. P. Osnovy` zovnishn`oekonomichnoyi diyal`nosti : Nav. posib. / O. P. Grebel`ny`k, O. O. Romanovs`ky`j. – K. : Demiur, 2003. – 296 s.

4. Zovnishn`oekonomichna diyal`nist` pidpny`emstva : navch. posib. / M. I. Didkivs`ky`j. – K. : Znannya, – 2006. – 462 s.

5. Zakon Ukrayiny` “Pro zovnishn`oekonomichnu diyal`nist`” vid 16 kvitnya 1991 r. # 959-XII [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

6. Pis`machenko L. M. Derzhavne upravlinnya zovnishn`otorgivel`noyu diyal`nistyu v Ukrayini: reguluvannya ta kontrol` : monografiya / L. M. Pis`machenko. – Donecz`k : TOV “Yugo-Vostok, Ltd”, 2008. – 366 s.

7. Pokrovskaya V. V. Mezhdunarodny`e kommerchesky`e operacy`y` y` y`x reglamentacy`ya / za red. V. V. Pokrovskaya. – M. : Y`NFRA, 1996. – 336 s.

8. Shvajka L. A. Derzhavne reguluvannya ekonomiky` : navch. posib. / L. A. Shvajka. – K. : Znannya, 2006. – 435 s.

Надіслана/Written: 15.06.2014 р.

Надійшла/Received: 18.06.2014 р.

Рецензент: д.е.н., проф. О. О. Орлов